

Гарасим Юлія Андріївна,
учитель зарубіжної літератури
Кривенської ЗОШ I–II ступенів
Тернопільського району
Тернопільської області

ВИКОРИСТАННЯ ТИПІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У XXI столітті у школі навчаються або ж навчатимуться діти, які належать до покоління «А». Специфіка розвитку цих учнів полягає у сприйнятті матеріалу через його зображення. Саме тому кожен учитель повинен знайти новий підхід до розробки, проведення уроків та ілюстративного матеріалу.

Насамперед варто окреслити ознаки, що притаманні школярам нового покоління. Психолог Ш. Постник-Гудвін визначає такі характеристики дітей цього покоління: 1) нетерплячість (не можуть читати, писати, слухати навчальний матеріал впродовж усього уроку); 2) зосередженість на короткострокових цілях (звикли негайно отримувати результат); 3) залежність від Інтернету (сидять у соціальних мережах, грають в Інтернет-ігри); 4) фрагментарність образного мислення (не читають книги, лише невеличкі статті в інтернеті, дописи в соціальних мережах); 5) швидко дорослішають (тому на уроках варто піднімати широке коло проблем і тем); 6) орієнтація на використання (зацікавлені у вивченні того, що має практичне значення); 7) техніку знають краще, ніж розуміють почуття людей (інформацію сприймають краще у цифровому форматі, люблять виконувати інтерактивні справи); 8) розумні виконавці (легко піддаються впливу) [3, с. 1].

Враховуючи всі ці ознаки, Н.Р. Грицак пропонує поради-рекомендації, що об'єднує в групи, для покращення навчально-пізнавальної діяльності учнів / студентів, зокрема: психолого-педагогічні (створити ситуацію вибору і відчуття свободи, але своєчасно зреагувати на питання тощо); інформаційно-комунікативні (створити колекцію презентацій, інформаційних пакетів, кроссенсів, буктрейлерів тощо з навчальних тем); навчально-практичні (структурувати навчальний матеріал; подавати його блоками; теоретичну

(фундаментальну) інформацію поєднувати з практичними вміннями та навичками) [1, с. 70–71]. Дослідники також вважають, що найкраще подавати новий матеріал, закріплювати або ж підсумовувати його за допомогою створення різноманітних типів візуалізації.

Візуалізація (від лат. «visualis» – той, що сприймається зором, наочний) – це не лише відтворення зорового образу, але і його конструювання. Вона передбачає видобування учнями мислеобразів, які їй представлятимуть їхні уявлення в зоровому вигляді. Варто зазначити, що це основна різниця між візуалізацією й унаочненням [2, с. 3]. Основну мету візуалізації в навчанні визначають підтримкою логічних операцій на всіх етапах діяльності школярів. Ж. Клименко слушно зазначає, що основними функціями візуалізації є: сприяння розвитку фантазії, уяви, асоціативного мислення, емоційної сфери особистості; вияв індивідуальних особливостей сприймання та обробки інформації, формування здатності до логічних умовиводів, наведення аналогій; контроль повноти, якості та характеру засвоєння інформації учнем та інші [2, с. 3].

У шкільній практиці доцільно використовувати такі типи візуалізації, як: схематична репрезентація інформації (діаграми, графіки, гістограми та таблиці); візуальне представлення даних (ієрархічна карта, діаграма Венна); концептуальна візуалізація, що дає змогу представити складні концепції, ідеї і плани (концептуальні карти, графіки інші види діаграм); метафорична візуалізація подає інформацію і відображає її основні характеристики за допомогою метафор (схеми у вигляді будинку, птаха, персонажа); комбінована або складна візуалізація (комікси, навчальні картки) [2, с. 3]. Доцільно буде розглянути одні з найефективніших для використання і найулюбленіших для учнів сучасних типів візуалізації.

Кроссенс – головоломка нового покоління, побудована на асоціаціях. З англ. cross означає перетинатися, а sens – смисл (подібно до кросворд, де word – слово). Він являє собою асоціативний ланцюжок, замкнутий у стандартне поле із дев'яти квадратів. Дев'ять зображень розташовані в ньому таким чином, що кожен малюнок має зв'язок із попереднім і наступним, а центральний об'єднує за

сміслом відразу декілька. Зв'язок може бути як поверхневий, так і змістовний [5, с. 1]. Оскільки кроссенс може означати й «перетин значень», то розгадувати його можемо такими способами: встановлюючи зв'язки 1–2, 2–3, 3–6, 6–9, 9–8, 8–7, 7–4, 4–1 (за основою); між квадратами 2–5, 6–5, 8–5 і 4–5 (за «хрестом») [2, с. 7]. Кроссенс сприяє розвитку логічного та творчого мислення, адже передбачає розв'язання своєрідної головоломки. Також найефективніше його застосовувати під час перевірки знань, вичення біографії письменника, обговорення системи образів, характеристики головного персонажа твору, обговорення проблематики твору, повторення отриманих знань про конкретну літературну епоху, розкриття символів твору та ін.

Хмари слів (тегів) (від англ. tagcloud, wordcloud, wordle) – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні [2, с. 7]. На уроках цей тип візуалізації потрібно використовувати для того, щоб наголосити на ключових словах теми уроку, твору, рисах характеру персонажа. За допомогою хмари слів ми можемо угадати твір за іменами персонажів, місцем подій, символами твору; угадати письменника по ключових словах, що характеризують його життєвий і творчий шлях; скласти твір за хмарою слів; знайти зайве слово до теми.

Фішбоун – це візуалізована графічна схема у вигляді риб'ячого скелета, кожний сегмент якого має дидактичні функції: голова – проблема, яка обговорюється; верхні кістки – основні поняття теми або ж причини виникнення проблеми; нижні кістки – факти, що підтверджують сформульовані причини; хвіст – висновки [4, с. 1]. На уроках літератури ми можемо проаналізувати фішбоун, доповнити його, створити власний тип візуалізації. Наприклад, під час узагальнення знань з теми «Середньовіччя» ми можемо запропонувати таке завдання: уважно розгляньте фішбоун і заповніть пропущені елементи.

Лепбукінг – «процес виготовлення лепбуку як форми організації навчального матеріалу, широко використовується у всьому світі від Америки до Європи. У перекладі з англійської «лепбук» (lapbook) означає «наколінна книга» (lap – коліна; book–книга)» [6, с. 136]. Лепбук є новою формою організації для

розвитку пізнавальної активності учнів і самостійності на уроках літератури. Такі своєрідні наколінні книги допомагають швидко та ефективно засвоїти нову інформацію або повторити вивчений матеріал у пізнавально-ігровій формі.

Отже, враховуючи особливості сприймання інформації сучасними школярами, використання традиційних, а особливо сучасних типів візуалізації є одним з найкращих способів організації діяльності учнів, що сприяє кращому запам'ятовуванню значних обсягів інформації, а також допомагає розвивати образне мислення і творчі здібності дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицак Н.Р., Ісаєва О.О. Студенти покоління Z: Проблеми освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2020. № 1(21). С. 64–72. Doi: Doi.org/10.31499/2307-4914.1(21).2020.210223
2. Клименко Ж. Дива візуалізації, або як зробити знання видимими, а уроки літератури – незабутніми. *Всесвітня література в школах України*. 2019. №3. С. 2–11.
3. Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії: стаття. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229 (Дата звернення: 07. 12. 2022).
4. Румянцева-Лахтіна О.О. Дидактичний лексикон. Фішбоун: стаття. URL: <https://osnova.com.ua/didaktichniy-leksikon-fishboun/> (Дата звернення: 09. 12. 2022).
5. Сич Л.М. Що таке кроссенс? Теорія і практика використання: блог. URL: http://zarlitslm.blogspot.com/p/blog-page_2.html (Дата звернення: 09. 12. 2022).
6. Шостка М. Використання різних методів та прийомів візуалізації під час занять з дисципліни «Українська література». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність». Зб. наук. пр. / Редкол.: Литовченко О.В. (голова) та ін. Ніжин, 2020. Ніжин. 2020. С. 132–139.